

osebki
stavek
predmet
tafora
dije
vejica
pravljalica
pristojno delo

Maša Krajnc | Celje
Urh Ferlež | Portorož

Pravopisna zmožnost v različnih generacijah

Orthographic Competence across Generations

Izvleček

Ključne besede:
pravopis, pravopisna zmožnost, poznavanje pravil, podatki o znanju

Učnja osnov Slovenskega pravopisa je deležna večina prebivalcev Republike Slovenije, vsaj skozi osnovnošolsko, pozneje pa tudi srednješolsko izobraževanje. Z raziskavo, opravljeno pozimi leta 2019, se je pokazalo, kakšna je pravopisna zmožnost osnovnošolcev, srednješolcev, študentov in odraslih. Vidna je razlika med znanjem gimnazijcev in učencev strokovnih oziroma poklicnih šol; povprečno število pravilno rešenih odgovorov vseh srednješolcev skupaj pa je bilo od osnovnošolcev višje le za 5 %. Znanje gimnazijcev ene izmed gimnazij je enako visoko kot povprečje študentov prvega in drugega letnika slovenistike, kar je nenavadno, saj bi zadnji že morali usvojiti poglobljena znanja s tega področja in se temu primerno izkazati pri reševanju vprašalnika. Dokaj visoko je tudi znanje študentov pravne fakultete, pri reševanju vprašalnika so bili od študentov slovenistike slabši le za 5 %. Članek prinaša množico podatkov o znanju pravopisa v vseh generacijah, zato bodo rezultati uporabni tudi za nadaljnjo obdelavo.

Abstract

Keywords:
orthography, orthographic competence, knowledge of rules, knowledge information

The majority of Slovenian population learn Slovenian Orthography at least at the primary school level, or later also through secondary school education. A research carried out in the winter of 2019 revealed the orthographic competence in primary and secondary school students, university students and adults. There is a clear difference in the knowledge between the general secondary school and vocational secondary school students, while the average number of correct answers of all secondary school students was only 5 percent higher than that of the primary school students. The students of one of the general secondary schools have the same level of knowledge than the average of the first- and second-year Slovenian Studies students, which is unusual, because the latter should already have a more in-depth knowledge of this area that would be reflected in the questionnaire. The Faculty of Law students also show a relatively high level of knowledge – their results from the questionnaire were only 5 percent lower than those obtained from the Slovenian Studies students. The article offers a broad spectrum of information on the knowledge of orthography across all generations, which makes the results useful for further analyses.

VISTE DESUUI
int
sej
met

Uvod

Vslovenski družbi se zdi, da je pri večini zasidran stereotip, da je poznavanje pravopisa na splošno slabo, da šolski sistem mladim ljudem ne uspe zadostno posredovati tega znanja. Te trditve ne moremo niti podkrepiti niti odvreči, saj podatkov o znanju pravopisa pri slovenski populaciji nimamo. Članek predstavlja rezultate raziskave, v kateri je bilo s pomočjo anketnega vprašalnika preverjeno znanje pri različnih starostnih kategorijah. Želi služiti predvsem kot informativni pokazatelj, kakšno je dejansko poznavanje pravopisnih pravil v več generacijah, živečih v Sloveniji.

Uvodna pojasnila

Dobro poznavanje pravopisne zmožnosti pomeni obvladanje prvin in pravil pisanja danega jezika (Brumec 2017: 9). Pravopisne vsebine so del učnih načrtov slovenščine po vsej vertikali šolanja. Učence in dijake se preverja s preizkusi znanja, osnovno šolo zaključijo z Nacionalnim preverjanjem znanja, srednje šole z maturo. Pri vseh teh testih se seveda bolj ali manj posredno preverja tudi pravopisno znanje, vendar z oprijemljivimi podatki, ki bi nam pokazali samo raven znanja pravopisa ne razpolagamo. Pri 2. poli splošne mature se tako na primer poleg pravopisnega znanja preverja tudi poznavanje neliterarnih besednih vrst, frazeološko, pravorečno, besedotvorno in druga znanja (Predmetni izpitni katalog, 2017: 18). Pri študentih in odraslih nimamo niti podatkov iz naslova rezultatov mature ali NPZ. Z raziskovanjem poznavanja pravopisa se je ukvarjalo nekaj študentov v svojih diplomskih ali magistrskih nalogah, prevladuje tovrstno raziskovanje po osnovnih šolah.

Članek predvsem predstavlja rezultate preizkusa (ankete), ki je bila izvedena pozimi 2019. Namen članka ni natančno raziskovati, katere pravopisne vsebine so v učnih načrtih in kako so realizirane, zanima naju povprečno pravopisno znanje v posamezni kategoriji.

V vprašalnik so bile vključene pravopisne vsebine, ki naj bi jih osvojil srednješolec, ki je končal vsaj triletno srednjo šolo (Učni načrt v srednjem poklicnem izobraževanju). Primeri z vprašalnika so bili usklajeni z normativnim Slovenskim pravopisom. Preverjalo se je naslednje elemente pravopisne zmožnosti: pisanje skupaj ali narazen, tvorba pridevnikov (na -ski/-ški, svojilnih), tvorba glagolnika, velika začetnica,

zapis kratic, raba predloga s/z, postavljanje vejic, poznavanje demonimov, sklanjanje, raba roditeljskega imena pri zanikanju, raba nedoločnika ali namenilnika in stopnjevanje pridevnika. Pri zadnjem vprašanju so anketiranci napisali, s čim si pomagajo, če ne poznajo pravilnega zapisa besede.

Sestava vprašalnika

Vvprašalnik¹ sva povsem subjektivno sestavila iz elementov, pri katerih se uporabniki slovenskega jezika pogosto motijo oz. so v dilemi in ki bi jih naj usvojili v času svojega šolanja. Predvidevala sva, da osnovnošolci vseh pravil še ne morejo poznati in so mišljeni kot nekakšna kontrolna skupina, vprašalnik pa bi moral biti med študenti slovenistike (vsaj v drugem letniku) rešen zelo dobro. Vprašalnik je bil sestavljen iz desetih vprašanj oziroma nalog. Prvo in tretje sta bila najbolj povezana z normo Slovenskega pravopisa. Od anketirancev se je pričakovalo, da obkrožijo po njihovem mnenju pravilen odgovor, npr. je pravilen zapis »v naprej« ali »vnaprej«, pišemo »15%« ali »15 %«. Prvo in tretje vprašanje skupaj sta imela 15 podvprašanj (primerov). Drugo vprašanje je preverjalo znanje rabe predloga s/z, in sicer z vstavljanjem oblike pred dane primere. Četrta naloga je predvidela sklanjanje nekaterih problematičnih samostalnikov (otroci, mati in človeka ter gospe v dvojini). Peto vprašanje je preverjalo poznavanje rabe nedoločnika in namenilnika, šesto dva demonima (za Krško in Goriška Brda), sedmo pa rabo roditeljskega imena pri zanikanju. Pri osmem so anketiranci vstavljali vejice, pri devetem pa stopnjevali pridevnike. Zadnje vprašanje je spraševalo, kako si pomagajo, kadar ne poznajo pravilnega zapisa besede. Vsa vprašanja z vprašalnika so navedena sproti ob rezultatih ankete.

Cilji raziskave

Cilj raziskave je bil preveriti stanje znanja pravopisa v vseh slovenskih generacijah, od osnovnošolcev, preko srednješolcev, do gimnazijcev, študentov in odraslih. Znanje je bilo preverjeno preko ankete. Ugotoviti sva želela:

1. kakšno je poznavanje pravopisa med govorce slovenščine različnih starostnih skupin,
2. če se znanje med posameznimi starostnimi skupinami razlikuje in kako,

¹ Vprašalnik je nastal v sodelovanju z Lejo Zahrastnik in Tejo Planko, dijakinja I. gimnazije v Celju, ki sta v šolskem letu 2018/19 v projektu Mladi za Celje pod mentorstvom Vesne Gubenšek Bezgovšek izdelali raziskovalno nalogo z naslovom *Poznavanje pravopisnih pravil med dijaki*.

3. kateri del pravopisa povzroča največ preglavic,
4. ali je znanje gimnazijcev boljše od znanja dijakov strokovnih in poklicnih šol,
5. kako si pomagajo govorniki, ko pridejo do pravopisnega dvoma,
6. ali je znanje študentov slovenistike opazno boljše od drugih kategorij,
7. kolikšna je razlika v znanju med študenti 1. in 2. letnika slovenistike.

Anketirani

Anketiranci so bili razdeljeni v štiri starostne kategorije, v vsaki kategoriji sva jih anketirala 50 (pri srednješolcih in študentih pa 100 oz. 75 zaradi primerjave med gimnazijci in dijaki strokovnih in poklicnih šol oz. študentov slovenistike in Pravne fakultete), kar se nama je zdel zadosten vzorec. Vsega skupaj je anketirancev 375. Pri vseh skupinah sva izbrala anketirance iz vsaj dveh različnih izobraževalnih ustanov, oziroma pri odraslih iz dveh različnih poklicev.

Prvo starostno skupino predstavlja 50 učencev 9. razreda osnovne šole; od tega jih 25 prihaja iz III. osnovne šole Celje, 25 pa Osnovne šole Ljubecna. Druga starostna skupina so srednješolci: 50 gimnazijcev, od tega 25 dijakov I. gimnazije v Celju in 25 dijakov Gimnazije Lava, poleg tega pa še 50 dijakov srednjih strokovnih in poklicnih šol, od tega 25 Ekonomske šole v Celju in 25 Zdravstvene šole v Celju. Druga starostna skupina je torej obsežnejša od prve zaradi primerjave znanja med dijaki različnih programov.

Tretjo starostno skupino predstavljajo študenti Univerze v Ljubljani, od tega 25 študentov 1. letnika slovenistike Filozofske Fakultete v Ljubljani, 25 2. letnika istega programa, 25 študentov 2. letnika Pravne fakultete. Četrto predstavljajo odrasli, 25 pisarniških delavcev enega izmed slovenskih podjetij in 25 uslužbencev Slovenske vojske.

Rezultati

V nadaljevanju so predstavljeni rezultati ankete v obliki razpredelnic, številke pomenijo odstotke. Vsaki razpredelnici sledi komentar rezultatov, kjer so izpostavljene tudi najpogostejše napake. Legenda za okrajšave v prvi vrstici vseh razpredelnic (skupine anketirance) so naslednje: Oš1 – osnovna šola 1, Oš2 – osnovna šola 2, Oš – obe osnovni šoli skupaj, Gim1 – gimnazija 1, Gim2 – gimnazija 2, Gim – obe gimnaziji skupaj, S/P1 – strokovna ali

poklicna šola 1, S/P2 – strokovna ali poklicna šola skupaj, S/P – obe strokovni ali poklicni šoli skupaj, Srš – vse srednje šole skupaj, FF1 – 1. letnik slovenistike na Filozofski fakulteti, FF2 – drugi letnik slovenistike na Filozofski fakulteti, FF – 1. in 2. letnik slovenistike skupaj, Pr – Pravna fakulteta, Vf – vse fakultete skupaj, Odr1 – skupina odraslih 1, Odr2 – skupina odraslih 2, Vsi – vsi anketiranci skupaj. Vsa v zadnji vrstici pomeni skupen rezultat anketirane skupine glede na vse odgovore za obravnavano vprašanje. Osnovne in srednje šole ter zaposlitev odraslih pri rezultatih zaradi anonimnosti niso poimenovani po svojih imenih.

1. vprašanje: Obkrožite pravilni zapis.

- a) vnaprej/v naprej
- b) volilci/volivci
- c) nadaljnji/nadaljni
- d) podeželski/podeželjski
- e) meterski/metrski
- f) helikopterski/helikoptrski
- g) zvonjenje/zvonenje
- h) zvenjenje/zvenenje
- i) Beneški Slovenec/beneški Slovenec
- j) Koroški Slovenec/koroški Slovenec
- k) kljub temu da/kljub temu, da
- l) čokoladnorjav/čokoladno rjav
- m) ponavadi/po navadi

Prikaz deleža pravilnih odgovorov na prvo vprašanje.

Komentar

Povprečje vseh odgovorov kaže, da anketirani v povprečju poznajo približno polovico (54 %) pravopisno pravih zapisov. Najboljše so se odrezali po ena skupina gimnazijcev (63 %) in ena odraslih (64 %). Rezultat nobene ga izmed vprašanj ni nižji od 40 % ali višji od 64 %, kar kaže na to, da je poznavanje v prvem vprašanju preverjan prvih dokaj podobno v vseh generacijah.

2. vprašanje: Zapišite predlog s/z.

- a) _____ prijateljem   b) _____ mamó   c) _____ hmeljarjem

Prikaz deleža pravilnih odgovorov na drugo vprašanje.

Komentar

Delež pravilnih odgovorov je bil pri tem vprašanju zelo visok, pri nekaterih kategorijah 100 %, najslabše pa se je odrezala ena izmed osnovnih šol z 88 %. Kaže, da je raba predloga s/z med manj problematičnimi.

3. vprašanje: Obkrožite pravilni zapis.

- a) Maryin/Maryjin   e) t. j./tj.
b) 15 %/15%   f) Lukov/Lukin
c) pr. n. št./p. n. št.   g) od Karmen/Karmenin
d) stol./st.   h) Zidani Most/Zidani most

Prikaz deleža pravilnih odgovorov na tretje vprašanje.

Komentar

Rezultati 3. vprašanja se precej razlikujejo. Tako so kratico za »pred našim štetjem«, svojilni pridevnik iz imena Luka in velike začetnice v »Zidanem Mostu« anketiranci pravilno določili v več kot 70 %. Najbolj problematična sta stičnost znaka za odstotke in raba svojilnega pridevnika pri imenu Karmen, verjetno zaradi tujega izvora imena ta svojilni pridevnik večini anketirancev zveni tuje in napačno.

4. vprašanje: Vstavite manjkajoče sklene oziroma sklanjajte samostalnike.

Kdo/kaj?	OTROCI (v MN)	MATI (v ED)	ČLOVEK (v DV)	GOSPE (v DV)
Koga/česa?	OTROK			
Komu/čemu?	OTROKOM			
Koga/kaj?	OTROKE			
O kom/čem?				
S kom/s čim?				

Prikaz deleža pravilnih odgovorov na četrto vprašanje.

Komentar

Za pravičen odgovor pri tem vprašanju je štel le v celoti pravilno sklanjan samostalnik. To vprašanje je bilo dokaj slabo rešeno. Če je samostalnik otroci v množini in mati v ednini pravilno sklanjala približno polovica anketirancev, je pri človeku in gospe v dvojini odstotek nižji od 30 %. Več kot polovico so pravilno sklanjali le študentje.

5. vprašanje: Obkrožite pravilni zapis.

- a) Šla sem kuhati/kuhat.
b) Morala sem delati/delat.
c) Morala sem iti delati/delat.

Prikaz deleža pravilnih odgovorov na peto vprašanje.

Komentar

Peto vprašanje je bilo kar dobro rešeno (povprečje 77 %), kar kaže na solidno poznavanje rabe namenilnika in nedoločnika. Najslabši rezultati so bili pri strokovnih in poklicnih šolah ter pri eni skupini odraslih (65 %), najboljši pri fakultetah (okoli 90 %).

6. vprašanje: Napišite ime prebivalca.

- a) Prebivalec Goriških Brd   b) Prebivalec Krškega.

Prikaz deleža pravilnih odgovorov na šesto vprašanje.

Komentar

Kaže, da so demonimi slabo poznani. »Krčana« v povprečju pozna polovica anketirancev, »Brica« komaj 28 %.

7. vprašanje: Vstavite pravilno obliko besede.

_____ (Ana) nisem videla.

Prikaz deleža pravilnih odgovorov na sedmo vprašanje.

Komentar

Čeprav se zdi, da se raba rodilnika v pogovornem jeziku vse bolj opušča, kar 95 % anketirancev ve za pravilno obliko.

8. vprašanje: Vstavite vejico, kjer je treba.

- a) V trgovino sem šla zaradi pomanjkanja hrane.
- b) Dogodilo se je natanko tako kot sem načrtovala.

Prikaz deleža pravilnih odgovorov na osmo vprašanje.

Komentar

Osmo vprašanje je pokazalo solidno znanje postavljanja vejic pri podrednem stavku (pri b-primeru v povprečju kar 90 % pravilno). Več kot 40 % anketirancev meni, da vejica stoji tudi pred prislovnim določilom vzroka.

9. vprašanje: Stopnjujte pridevnika.

- a) Globok   b) Suh.

Prikaz deleža pravilnih odgovorov na deveto vprašanje.

Komentar

Rezultati 9. vprašanja so pokazali, da anketiranci pravilno ločijo med pridevniki, ki jih stopnjujemo opisno, in tistimi, ki jih stopnjujemo z obrazilom. Napake so nastajale predvsem pri zapisu primernika in presežnika za pridevnik globok, pogosto se pozabi »l« v zadnjem zlogu.

10. vprašanje: S čim si pomagata, če ne poznata pravilnega zapisa?

Z jezikovnimi priročniki v knjižni obliki.

S spletnimi jezikovnimi viri (priročniki, korpusi, svetovalnice).

Ne pomagam si z nobenim priročnikom.

Drugo: _____

Prikaz odgovorov na deseto vprašanje (po odstotkih).

Komentar

Pri zadnjem vprašanju so anketiranci obkroževali tudi po več odgovorov. Skoraj tri četrtine anketirancev si pomaga s spletnimi jezikovnimi viri, kar kaže, da je tudi iskanje pravopisnega znanja šlo v korak s časom. Med odgovori drugo sta bila najpogostejša »vprašam sloveniste« ali »vprašam v šoli«.

Rezultati celega testa.

Komentar

Rezultati celotnega testa so podrobneje analizirani v razpravi. Deseto vprašanje na rezultat seveda nima vpliva.

Razprava po rezultatih

Velika količina podatkov omogoča vsakemu bralcu nadaljnje sklepanje in primerjanje. Pri analizi sva se omejila na sedem zadev, ki so tudi našteje na začetku članka.

Kakšno je torej poznavanje pravopisa med govorce slovenščine? Najslabši rezultat (kar je seveda razumljivo) so dosegli osnovnošolci (57 %), komaj za 2 % boljši so bili dijaki srednjih in poklicnih šol. Sledijo gimnazijci in odrasli s 70 oz. 71 % pravilno rešenim testom, vse srednje šole skupaj so v povprečju dosegle 62 %. Sledijo študentje s 74 %. Pravopisno znanje se torej razlikuje, vendar ni nobena skupina anketiranih dosegla manj kot 59 % in nobena več kot 79 %.

Izkazalo se je, da se največ pravopisnih napak dela pri sklanjanju »zahtevnejših« samostalnikov, pri pisanju skupaj oz. narazen, pri stičnosti in pisanju kratic, manj znani so tudi demonimi.

Znanje gimnazijcev je boljše od znanja dijakov strokovnih in poklicnih šol. Razlika v povprečnih rezultatih med prvimi in drugimi je 12 %.

Pri študentih slovenistike sva sicer pričakovala boljši rezultat (77 % v povprečju), vendar je znanje študentov drugega letnika v povprečju nekoliko boljše. Tudi razlika v znanju med študenti slovenistike in prava ni velika, gre za 5 % v korist slovenistov.

Anketa je tudi pokazala, da si večina ljudi pri pravopisnih dvomih pomaga z jezikovnim gradivom na spletu.

Težko je presoditi, ali je 67 % povprečen rezultat med vsemi anketiranimi dober ali slab. Morda je pomembno izpostaviti, da so v vseh preverjenih kategorijah v povprečju test rešili z več kot 55 % (torej v šolskem žargonu pozitivno). Po drugi strani imamo gimnazijce 4. letnika, ki so bili v času izvajanja te raziskave le nekaj mesecev pred maturo iz materinščine in bi morda od njih pričakovali nekoliko višji rezultat. Enako velja za študente slovenistike, od katerih bi lahko upravičeno pričakovali obvladanje ali vsaj veliko boljše znanje pravopisa od drugih.

Sklep

V članku sva predstavila rezultate svoje raziskave, v kateri sva s pomočjo anketnega vprašalnika preverjala znanje pravopisa v različnih starostnih skupinah. Vprašalnik je rešilo 375 anketirancev. Rezultati so pokazali znanje posameznega primera iz pravopisa za raziskovano starostno kategorijo. Test je bil v povprečju rešen 67 % pravilno. Verjetno gre za eno prvih takih raziskav v zadnjih letih in na takem starostnem razponu, zato bodo

morda pridobljeni rezultati zanimivi za nadaljnji premislek in obdelavo o znanju pravopisa.

Viri

Fran. Dostopno na: <http://www.fran.si/> (20. 2. 2019).

Slovenski pravopis.

Učni načrt za slovenščino v srednjem poklicnem izobraževanju. Dostopno na: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2007/programi/noviKZ/SPI_as_slovenscina.htm (20. 2. 2019).

Učni načrt za slovenščino v gimnaziji. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, 2008. Dostopno na: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2014/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_slovenscina_gimn.pdf (20. 2. 2019)

Brumec, Špela, 2017. *Pravopisna zmožnost šestošolcev glede na vrsto preverjanja znanja: magistrsko delo.* Maribor: Univerza v Mariboru. Pedagoška fakulteta. Dostopno na: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=66553> (20. 2. 2019).

Sajevic, Nives, 2015. *Pravopisna zmožnost devetošolcev: diplomsko delo.* Koper: Univerza na Primorskem. Pedagoška fakulteta. Dostopno na: https://share.upr.si/PEF/EDIPLOME/DIPLOMSKA_DELA/Sajevic_Nives_2015.pdf (20. 2. 2019).

Predmetni izpitni katalog za poklicno maturo – slovenščina. Ljubljana: Državni izpitni center, 2015. Dostopno na: <https://www.ric.si/mma/2017%20P-SLM-2017/2015083113024548/> (20. 2. 2019).

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo – slovenščina. Ljubljana: Državni izpitni center, 2017. Dostopno na: <https://www.ric.si/mma/M-SLO-2019/2017083009155671/> (20. 2. 2019).

Planko, Tea; Zahrastnik, Lea, 2019. *Poznavanje pravopisnih pravil med dijaki.* Celje: I. gimnazija v Celju.
